

67.9(4Укр)/401
К 36

Міністерство освіти і науки України
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ

КЕРНИЧНА Анжеліка Євгенівна

67.9(4Укр)/401

УДК 353.9:504.06:330.341

К 36

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ЕКОЛОГІЧНОЮ СКЛАДОВОЮ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ
РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор **ВИТВИЦЬКИЙ Ярослав Степанович**, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, професор кафедри економіки підприємства.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор **МАЛИШ Наталія Андріївна**, Національна академія державного управління при Президентові України, професор кафедри управління національним господарством та економічної політики;

кандидат наук з державного управління, **ПРОНІНА Оксана Володимирівна**, Херсонський національний технічний університет, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування.

Захист відбудеться 5 грудня 2014 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 20.052.07 Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76010, м. Івано-Франківськ, вул. Короля Данила, 13, к. 12-21.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15.

Автореферат розісланий 31 жовтня 2014 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В. Мазак

an2490

ГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

ми. У наш час господарська діяльність в Україні здебільшого здійснюється на принципах максимального використання природних ресурсів без адекватного врахування екологічних вимог, що сприяє збільшенню антропогенно-техногенного навантаження на природне середовище. Зосередившись на досягненні високих темпів економічного зростання, Українська Держава не приділяє належної уваги екологічній складовій суспільного розвитку, що може призвести до невтішної перспективи в майбутньому – ще більшого забруднення навколишнього середовища, що відповідно, обов'язково спричинить й економічний занепад. Ще однією характерною рисою сучасного етапу економічного розвитку є зростання домінуючої ролі регіональних факторів, оскільки є очевидним, що регіоналізація економіки відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку суспільства загалом. Саме тому дослідження механізмів державного управління в екологічній сфері, пошуки напрямів їх вдосконалення мають важливе науково-теоретичне і соціально-практичне значення.

Теорії державного управління загалом і регулюванню найважливіших регіональних суспільних процесів приділяли значну увагу такі вітчизняні і зарубіжні вчені: В. Авер'янов, В. Бакуменко, Т. Безверхнюк, Т. Бутирська, О. Васюта, І. Грицяк, Д. Дзвінчук, І. Зварич, Я. Клейнер, О. Лазор, В. Малиновський, А. Мельник, М. Моїсєєв, Н. Нижник, М. Осійчук, В. Погорілко, В. Ребкало, В. Скрипничук, В. Скуратівський, Ю. Сурмін, В. Трошинський, В. Фадеєв, Ю. Шаров та ін.

Дослідженню теоретико-методологічних засад та удосконаленню окремих аспектів державного управління в екологічній сфері в сучасних умовах розвитку суспільства присвячено роботи українських та зарубіжних вчених: Г. Атаманчука, О. Веклича, В. Глухова, Б. Данилишина, Л. Качаровської, В. Костицького, В. Кравціва, О. Лазора, Н. Малиш, Л. Мельника, М. Пилипчука, В. Погорілка, О. Проніної, Ю. Туниці, М. Хилька, Є. Хлобистова та ін., дослідження яких відіграли важливу роль у формуванні концепції дисертаційної роботи.

Проте, незважаючи на вагомість цих досліджень, залишаються не охопленими багато проблем, що постають у цій сфері, зокрема питання розроблення і забезпечення ефективного функціонування механізмів державного управління в екологічній сфері для протидії екодеструктивним впливам у регіоні. Актуальність цих проблем зумовила вибір теми дисертаційної роботи, визначила її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри економіки підприємства Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за темою "Теоретичні та прикладні засади формування механізму ефективного функціонування та оптимізації діяльності соціально-економічних систем паливно-енергетичного комплексу" (номер державної реєстрації 0110U003990), у межах якої проаналізовано деструктивні впливи на навколишнє природне середовище в Івано-Франківській області, визначено екологічні проблеми, а також розглянуто деякі аспекти державного управління в екологічній сфері в контексті сталого розвитку регіону та євроінтеграції.

an 2489 - an 2490

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування засад та практичних рекомендацій із вдосконалення механізмів державного управління процесами екологізації в інноваційному розвитку регіону.

Для досягнення цієї мети було поставлено й послідовно реалізовано такі завдання:

- уточнити категорію "державне управління в екологічній сфері", на основі якої визначити зміст державного управління у вказаній сфері як чинника екологобезпечного розвитку суспільства;
- визначити систему індикаторів для оцінювання екологічного стану регіону та ефективності реалізації регіональних природоохоронних та державних цільових екологічних програм;
- проаналізувати сучасний стан навколишнього середовища Івано-Франківської області;
- удосконалити методичні та організаційно-управлінські підходи до формування інноваційного технологічного та інформаційного забезпечення екологічної політики в регіоні;
- визначити напрями удосконалення сучасного інституційного забезпечення реалізації державного управління в екологічній сфері на регіональному рівні;
- розробити комплексний механізм реалізації державного управління процесами екологізації в регіоні.

Об'єктом дослідження є державна політика інтеграції екологічної складової в регіональні стратегії розвитку в умовах інноваційного розвитку регіону..

Предмет дослідження – комплексний механізм державного управління процесами екологізації в інноваційному розвитку регіону.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є основні положення теорії державного управління, екології, економічної теорії, на базі яких отримано основні наукові і практичні результати. Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у сфері державного управління щодо охорони довкілля.

З метою реалізації поставлених у роботі завдань використано комплекс методів: системного підходу – для аналізу розвитку понять "державне управління в екологічній сфері", "екологічні інновації", "інноваційно-екологічна політика держави"; методи статистичного та техніко-економічного аналізу – при вивченні екологічного стану регіону; структурно-функціональний аналіз – для дослідження організаційної структури органів управління в екологічній сфері; моделювання – для розроблення рекомендацій щодо удосконалення сучасного механізму державного управління охороною довкілля та його ефективного впровадження, що дозволить забезпечити сталий екологобезпечний розвиток регіону в теперішніх умовах.

Інформаційною базою дослідження послужили праці зарубіжних і вітчизняних науковців, матеріали державної статистичної звітності, наукових конференцій, інформація з періодичних видань, мережі Internet, законодавчі та нормативні акти

України, які регулюють питання охорони навколишнього природного середовища, екологічне та податкове законодавство України, офіційні дані Міністерства екології та природних ресурсів України щодо екологічного стану Івано-Франківської області.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та напрямів удосконалення механізмів державного управління у сфері екології. Найважливіші результати, що становлять наукову новизну, полягають у тому, що в дисертації:

вперше:

– науково обґрунтовано інституційні засади інтеграції екологічної складової в регіональні стратегії розвитку, що дозволило розробити функціональну структуру комплексного механізму державного управління в екологічній сфері, спрямованого на досягнення належного рівня екологічної безпеки та забезпечення інноваційного розвитку регіону, зважаючи на концепцію сталого розвитку;

удосконалено:

– методичні та організаційно-управлінські підходи до формування інноваційного технологічного та інформаційного забезпечення екологічної політики в регіоні: посилення ролі держави в забезпеченні ефективної інноваційної діяльності екологічного спрямування суб'єктів господарювання, створення на території Івано-Франківської області екологічного технопарку;

– систему індикаторів для оцінки екологічного стану регіону та ефективності реалізації регіональних і державних природоохоронних цільових екологічних програм, яка дає змогу більш повно і комплексно характеризувати їх;

– інституційне забезпечення державної екологічної політики на регіональному рівні, яке є сукупністю інституцій та інститутів, що формують відповідне середовище; це передбачає розширення повноважень центрального органу виконавчої влади (Державного агентства екологічних інвестицій) – залучення інвестицій екологічного призначення, а також Комісії обласної ради з питань екології, рекреації та туризму завданнями з управління та контролю за використанням екологічних фондів;

набули подальшого розвитку:

– дослідження екологічних проблем на території Івано-Франківської області, що дало змогу систематизувати та визначити найбільш небезпечні природні та техногенні фактори деструктивного впливу на довкілля;

– уточнення змісту категорії "державного управління в екологічній сфері", що повніше розкриває його сутність та призначення і визначається як сукупність (система) державних органів та інститутів, діяльність яких спрямована на забезпечення ефективної реалізації норм і вимог чинного природоохоронного законодавства в процесі регулювання суспільних відносин, з метою досягнення гармонізації економічного, екологічного й соціально-культурного розвитку, а також збереження та відновлення національної та глобальної екосистем і має три складники: формування державної екологічної політики; екологорієнтоване державне будівництво, комплексний механізм державного управління процесами екологізації;

– принципи та пріоритети державного управління процесами екологізації як основа реалізації концепції сталого розвитку, які враховують його специфіку та поєднують екологічні, економічні та соціальні цілі державного управління.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні та методичні положення, висновки й рекомендації дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних пропозицій щодо застосування їх у державному управлінні екологічною сферою на території Івано-Франківської області.

Наукові розробки здобувача використано у практичній діяльності центральних та місцевих органів державного управління у сфері екології й освіти, діяльності відповідних неурядових громадських організацій, зокрема департаментів економіки і екології та природних ресурсів Івано-Франківської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 1263/0/2-13/01-124 від 27.11.2013 р.); Галицької районної державної адміністрації (довідка про впровадження № 603/01-73/004 від 11.12.2013 р.); Департаменту економічного розвитку і торгівлі Чернівецької обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 01/2156 від 06.12.2013 р.); Державної екологічної інспекції в Івано-Франківській області (довідка про впровадження № 01.1-16/2071 від 30.12.2013 р.); Державної екологічної інспекції в Донецькій області (довідка про впровадження № 3-5191 від 26.12.2013 р.).

Окремі теоретичні положення, методичні розробки, узагальнення і висновки дисертаційної роботи, використано в навчальному процесі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу при викладанні дисциплін "Державне управління", "Механізм економічної політики", "Регіональна соціально-економічна політика" для студентів і слухачів магістратури факультету технічного перекладу та документознавства Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (довідка від 17.01.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею. Наукові положення, розробки, висновки та рекомендації, що викладені в дисертації та винесені на захист, є результатами особистих досліджень. У дисертації не використовувалися ідеї та розробки, що належать співавторам [2; 6].

Апробація результатів дисертації. Основні наукові результати дисертаційного дослідження апробовано на українських та міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції "Науковий потенціал 2011" (Інститут наукового прогнозування, 2011); VIII Міжнародній науково-технічній конференції "Еколого-економічні проблеми Карпатського єврорегіону "ЕЕПКЄ – 2011" (Івано-Франківськ, 2011); III Всеукраїнській науково-практичній конференції "Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем" (Івано-Франківськ, 2011); II Міжнародній науково-практичній конференції "Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи" (Київ, 2011); Всеукраїнській науково-практичній конференції "Економіка природокористування: стан, проблеми, перспективи" (Ірпінь Київської області, 2012); Науково-практичній конференції за міжнародною участю "трансформація політико-управлінських та державно-владних відносин у процесі

європейської інтеграції" (вано-Франківськ, 2012); Міжнародній науково-технічній конференції "Еколого-економічні проблеми карпатського євро регіону "БЕПКЄ – 2012" (Івано-Франківськ, 2012); Всеукраїнській науково-методичній конференції "Безперервна освіта в Україні: реалії та перспективи" (Івано-Франківськ, 2012); Всеукраїнській науково-практичній конференції "Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем" (Івано-Франківськ, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції "Професіоналізація державної служби в контексті європейської інтеграції: інституційні та кадрові аспекти" (Івано-Франківськ, 2013); Міжнародній конференції "Використання державного управління в галузі публічного права в країнах Центральної та Східної Європи" (Жешув, Республіка Польща, 2013).

Публікації. Основні результати виконаних досліджень опубліковано у 16 наукових працях загальним обсягом 7,5 др. арк. (особисто автору належить 6,7 др. арк.), з них: 5 – у вітчизняних фахових виданнях з державного управління, 2 – в наукових виданнях іноземних держав, 9 – у збірниках та матеріалах наукових конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків – всього 226 сторінок. Обсяг основної частини роботи становить 171 сторінку; у тексті вміщено 13 таблиць та 24 рисунки. Список використаних джерел налічує 225 позицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми, визначено мету і завдання, окреслено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано інформацію щодо їх впровадження та апробації.

У *першому розділі* – *"Теоретико-методичні засади державного управління процесами екологізації на регіональному рівні"* – охарактеризовано науково-методичні засади регіональної екологічної політики, висвітлено сутність дефініцій "екологізація інноваційної діяльності", "державне управління процесами екологізації", розвинуто функції регіонального рівня управління в ході реалізації державної екологічної політики, запропоновано удосконалення методики оцінки ефективності реалізації регіональних природоохоронних та державних цільових екологічних програм. На основі проведеного аналізу зроблено висновок про необхідність посилення ролі держави в процесах інноваційних екологічних трансформацій.

Аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел дав змогу визначити державне управління процесами екологізації як сукупність (систему) державних органів та інститутів, діяльність яких спрямовано на забезпечення ефективної реалізації норм та вимог чинного природоохоронного законодавства в процесі регулювання суспільних відносин, з метою досягнення гармонізації економічного, екологічного та соціально-культурного розвитку, а також збереження та відновлення національної та глобальної екосистем.

У дисертації уточнено та розвинено принципи та пріоритети регіональної екологічної політики, основними серед яких є: принцип дотримання світових і загальнонаціональних пріоритетів у галузі охорони довкілля і використання природних ресурсів; принцип обов'язковості додержання екологічних законів гармонізації співіснування людини, суспільства і природи; принцип екологічної, соціальної, економічної та культурної збалансованості під час здійснення господарської, інноваційної та іншої діяльності; принцип стимулювання зусиль регіонів щодо забезпечення власного екологічнобезпечного розвитку; принцип забезпечення розмежування повноважень між органами виконавчої влади; принцип інноваційності.

Обґрунтовано, що в процесі підвищення ефективності державного управління у екологічній сфері важливим пріоритетом є вирішення проблеми професійної екологічної освіти. Визначено основні засади додаткової (професійної) екологічної підготовки фахівців відповідних органів державного управління в екологічній сфері.

Проведений аналіз поняття механізмів державного управління у працях вітчизняних та зарубіжних вчених дає підстави стверджувати, що практична імплементація державного управління процесами екологізації в регіоні можлива тільки у складі комплексного механізму, складниками якого є:

- економічний механізм (державне управління банківською, грошово-валютною, інвестиційною, інноваційною, кредитною, податковою, страховою діяльністю тощо);
- організаційний механізм (об'єкти, суб'єкти державного управління, їхні цілі, завдання, функції, методи управління, організаційні структури, а також управлінські технології їх функціонування);
- політичний механізм (формування економічної, соціальної, фінансової, промислової політики тощо);
- правовий механізм (закони і постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, методичні рекомендації, інструкції тощо).

Обґрунтовано важливість кожного із вказаних компонентів. Вказано на основні недоліки сучасного механізму державного управління в екологічній сфері, ключовими з яких є надмірна централізація владних повноважень у зазначеній сфері, переважання засобів відшкодування збитків за завдану шкоду навколишньому природному середовищу над попередженням їхніх наслідків, недовірливість системи стимулювання та мотивації екологізації економіки в цілому, недостатній контроль за об'єктами, що шкодять довкіллю. Зроблено висновок про необхідність значного удосконалення існуючого механізму реалізації інноваційної екологічної політики в регіоні.

Руйнівні зміни довкілля спричиняють негативні процеси і в економічних системах. Екодеструктивний характер залучення і використання природних ресурсів у процесах виробництва і споживання негативно позначається на якості екосистемних послуг та призводить до виникнення найрізноманітніших збитків. Аргументовано, що для ефективного управління екологічною сферою необхідний постійний моніторинг стану довкілля та запровадження комплексу превентивних заходів із попередження

шкідливих впливів від деструктивних природних та техногенних процесів шляхом розроблення та реалізації державних та регіональних екологічних стратегій і програм. Обґрунтовано систему індикаторів та вдосконалено методи оцінювання ефективності реалізації регіональних природоохоронних програм та державних цільових екологічних програм. Подано вдосконалену систему показників у трьох вимірах: екологічному, економічному та соціальному (рис. 1), що дасть змогу здійснити аналіз рівня сталого розвитку регіону, за результатами якого можна буде зробити висновок про ефективність державного управління екологічною сферою в регіоні.

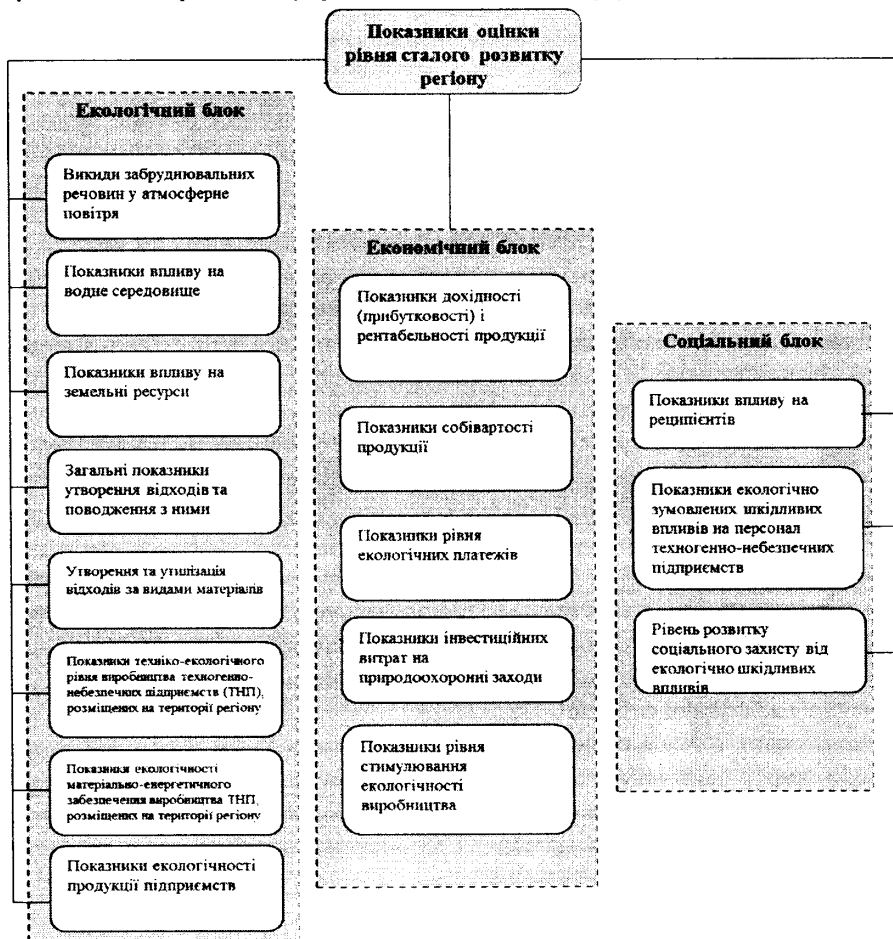

Рис. 1 – Показники оцінки рівня сталого розвитку регіону

У другому розділі – "Еколого-економічна оцінка стану території та ефективності державного управління фінансово-економічними ресурсами природоохоронного спрямування в регіоні" – досліджено основні природно-кліматичні та техногенні особливості Івано-Франківської області, проаналізовано еколого-

економічний стан території досліджуваного регіону та витрати на охорону навколишнього природного середовища, охарактеризовано фінансово-ресурсний стан місцевих фондів охорони навколишнього середовища, визначено основні недоліки їхнього формування та використання.

У роботі на основі дослідження основних природно-кліматичних та техногенних особливостей Івано-Франківської області встановлено, що найгострішими екологічними проблемами регіону є: виникнення катастрофічних паводків, що формуються через інтенсивні опади та охоплюють велику територію; зсуви – зміщення під дією сил тяжіння великих ґрунтових мас, причинами яких можуть бути як природні фактори (підмивання їхньої основи водою, сейсмічні поштовхи, збільшення крутизни схилів), так і штучні (вирубування лісів, руйнування схилів дорожніми роботами, неправильний вибір агротехніки для сільськогосподарських робіт на схилах); активізація карстових процесів. Ці процеси можливі в Рогатинському, Галицькому, Тлумацькому, Городенківському, Тисменицькому та Калуському районах та в с. Вовчинець Івано-Франківської міської ради. Відбувається також розвиток ерозійних процесів і зниження родючості ґрунтів, що спричинено неправильним використанням землі, нерегульованістю поверхневого стоку вод, поганим доглядом за лісовими насадженнями, неправильним розміщенням полезахисних смуг тощо.

Запропоновано класифікацію факторів виникнення екодеструктивних впливів на території Івано-Франківської області, яка дає змогу враховувати притаманні їм особливості в управлінні екологічною сферою.

Визначено, що найбільш складна екологічна ситуація – на території Галицького (Бурштинська ТЕС), Надвірнянського (НГВУ "Надвірнафтогаз", ВАТ "Нафтохімік Прикарпаття", ТОВ СП "Інтерплит"), Тисменицького (ВАТ "Івано-Франківськцемент", ВАТ "Хутрофірма "Тисмениця"), Долинського (НГВУ "Долинафтогаз", ТЗОВ "Уніплит", ВАТ "Шкіряник"), Калуського (ВАТ "Оріана", ТЗОВ "Карпатнафтохім") районів. Серйозність проблем останнього регіону визнано на загальнодержавному рівні Указом Президента України № 145/2010 "Про оголошення територій міста Калуш та сіл Кропивник і Сівка-Калуська Калуського району Івано-Франківської області зоною надзвичайної екологічної ситуації".

Окрім цього, в Івано-Франківській області існують певні екологічні проблеми, які відображають негативні наслідки нерегульованого антропогенно-техногенного впливу на навколишнє середовище внаслідок нерационального освоєння території та наднормативного використання природних ресурсів. Це – забруднення атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, ґрунтів.

Аналіз еколого-економічного стану території Івано-Франківської області засвідчив:

– тенденцію до зменшення викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря протягом 2007-2013 рр., однак з 2011 р. через викиди стаціонарних джерел обсяг викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря зріс на 22,68% порівняно з попереднім роком. Загалом, обсяги викидів шкідливих речовин в області становлять 4% обсягів шкідливих речовин в Україні;

– значний вплив на стан атмосферного повітря мають майже понад 200 тис. одиниць автотранспорту (зменшення цього впливу можливе шляхом удосконалення схем руху, облаштування майданчиків для паркування автомобілів, покращення якості палива, а також доріг);

– відсутність в області системи роздільного збирання та утилізації твердих побутових відходів та тенденції їх захоронення, а не перероблення, що призводить до вивезення вторинних матеріальних ресурсів (поліетилен, ПЕТ-пляшки, складська тара, папір) на сміттєзвалища.

– значні екологічні проблеми, пов'язані з розробленням нафтових і газових родовищ, оскільки на Івано-Франківщині є основні запаси нафти і газу Карпатської нафтогазової провінції (21,4% нафти від загальнодержавних).

Значну увагу приділено аналізу ефективності державного управління фінансово-економічними ресурсами природоохоронного спрямування на території Івано-Франківської області, що засвідчує недостатню ефективність системи фінансування природоохоронної діяльності, відсутність дієвої організаційної структури управління місцевими фондами охорони навколишнього природного середовища, неефективність використання коштів цих фондів тощо. Детальний аналіз фінансово-ресурсного стану місцевих фондів охорони навколишнього середовища дозволив визначити основні причини виникнення недоліків їх формування та використання: організаційні, політико-правові, фінансово-економічні. Закцентовано увагу на тому, що для подальшого покращення стану навколишнього середовища регіону, підвищення ефективності фінансування природоохоронних заходів та мінімізації витрат для ліквідації наслідків антропогенного впливу на довкілля є розроблення дієвого комплексного механізму державного управління екологічною сферою на регіональному рівні.

У третьому розділі – "Вдосконалення механізмів державного управління процесами екологізації на регіональному рівні" – розглянуто методичні та організаційно-управлінські підходи до формування інформаційного, інфраструктурного та інституційного забезпечення державного управління процесами екологізації в регіоні, розроблено комплексний механізм реалізації державного управління процесами екологізації на регіональному рівні.

Задля забезпечення сталого екологобезпечного розвитку країни необхідним є врахування досвіду використання новітніх екобезпечних технологій. Проаналізовано структуру технологічних укладів Івано-Франківської області, встановлено, що традиційні види виробництва в Івано-Франківській області становлять значну частку (більше 43%), в той час як високотехнологічні виробництва – всього 0,2%. Ці чинники, а також недостатня фінансова підтримка держави, відсутність зацікавленості у суб'єктів господарювання до розробки та впровадження новітніх технологій, свідчать про вразливість екологічної сфери. Ефективним напрямком вирішення вищевказаних інфраструктурних проблем є створення спеціалізованого екологічного технопарку на території Івано-Франківської області (рис. 2), що може стати дієвим засобом вирішення екологічних завдань не тільки в регіоні, але й в Україні.

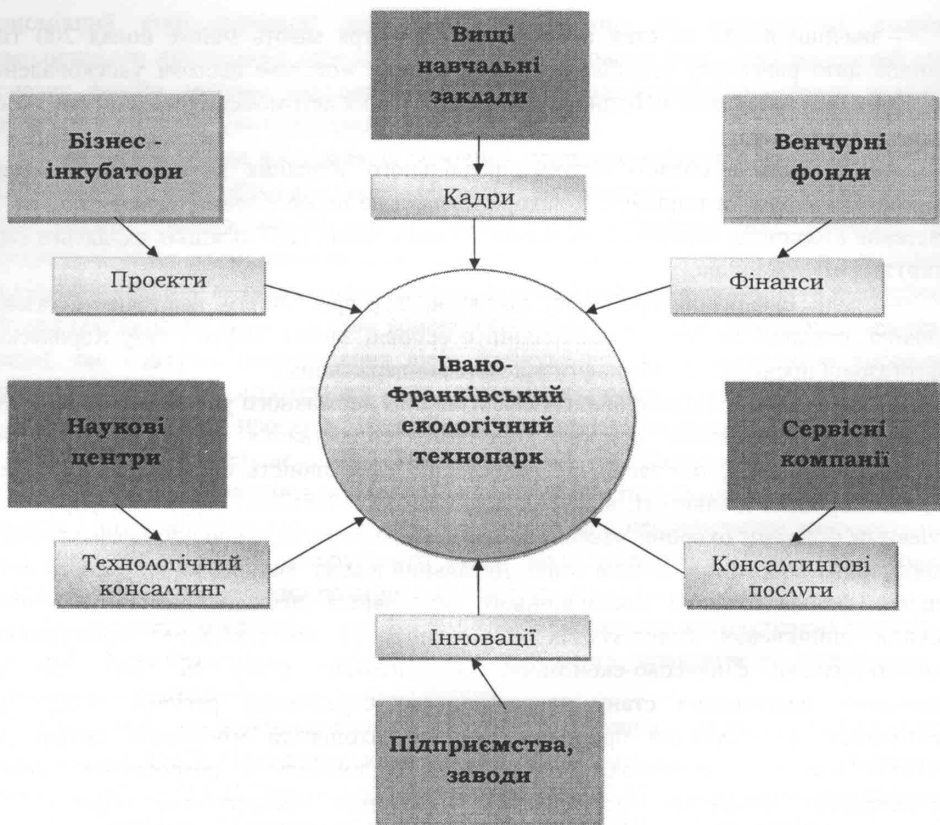

Рис. 2 – Організаційно-функціональна структура Івано-Франківського екологічного технопарку

Науковою базою такого технопарку може бути Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, адже саме тут зосереджені наукові кадри, які досліджують актуальні проблеми охорони довкілля, розробляють та впроваджують нові технології в галузі екології (наукові школи "Рациональне використання і захист природи", "Діагностика та сучасні інформаційні технології в техніці, екології та вищій школі", "Охорона навколишнього середовища та рациональне використання природних ресурсів"), а також Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника тощо. Для підтримки підприємств, які будуть досліджувати та впроваджувати екологобезпечні технології, структурними компонентами екологічного технопарку мають стати бізнес-інкубатори; наукові центри і сервісні компанії; венчурні підприємства.

Однією з важливих причин, що значно ускладнює імплементацію новітніх концепцій використання, збереження, поліпшення стану природних ресурсів регіону є певна індиферентність суспільства та владних структур у вирішенні проблем природи.

Йдеться про інформаційний вакуум у суспільстві щодо розуміння суті, змісту, значення засад сталого розвитку, потребу усвідомлення, що іншого шляху збереження довкілля просто немає.

Оскільки органи державної влади формально закріплюють норми та правила, забезпечують їх реалізацію, що за сутністю є екологічним державотворенням, то для аналізу ефективності інституційного забезпечення розглянуто структуру органів державної влади в екологічній сфері як на загальнодержавному рівні, так і на регіональному.

Встановлено, що сучасна структура органів державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища є недосконалою і буде недостатньо ефективною навіть після змін, передбачених адміністративною реформою. Обґрунтовано, що, для ефективного виконання управлінських рішень в процесі реалізації державної регіональної політики, необхідно внести деякі зміни в структуру спеціальних органів управління в сфері охорони навколишнього природного середовища.

Запропоновано повернути Державне агентство лісових ресурсів під координування Міністерства екології та природних ресурсів України. Окреслено шляхи вдосконалення інституційного забезпечення, які передбачають розроблення інструментів ефективної діяльності Державного агентства екологічних інвестицій, котру слід спрямувати на роботу щодо залучення коштів для фінансування досліджень в сфері охорони та відновлення навколишнього природного середовища, сприяння й допомоги промисловим підприємствам у впровадженні екологобезпечних новітніх технологій, що мають стратегічне значення в процесі екологобезпечного розвитку країни.

Є й певні недоліки в сучасній організаційній структурі управління обласним фондом охорони навколишнього природного середовища. Для забезпечення ефективного розподілу та використання коштів обласного фонду охорони навколишнього середовища у структурі органів державного управління у екологічній сфері в Івано-Франківській області пропонується розширення повноважень Комісії обласної ради з питань екології, рекреації та туризму в аспекті управління та контролю за використанням фондів охорони навколишнього природного середовища, тобто координацію діяльності з використання коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища та ефективну систему акумуляції коштів до нього. Також запропоновано шляхи активізації участі громадськості у процесах розроблення та прийняття відповідних управлінських рішень.

Розроблено комплексний механізм державного управління в сфері охорони навколишнього природного середовища (рис. 3).

Такий механізм є сукупністю економічного, фінансового, мотиваційного, інноваційно-технічного, нормативно-правового, організаційного механізмів, які за допомогою новітніх методів державного управління процесами екологізації та при належному інформаційному забезпеченні зможуть впливати на об'єкти управління,

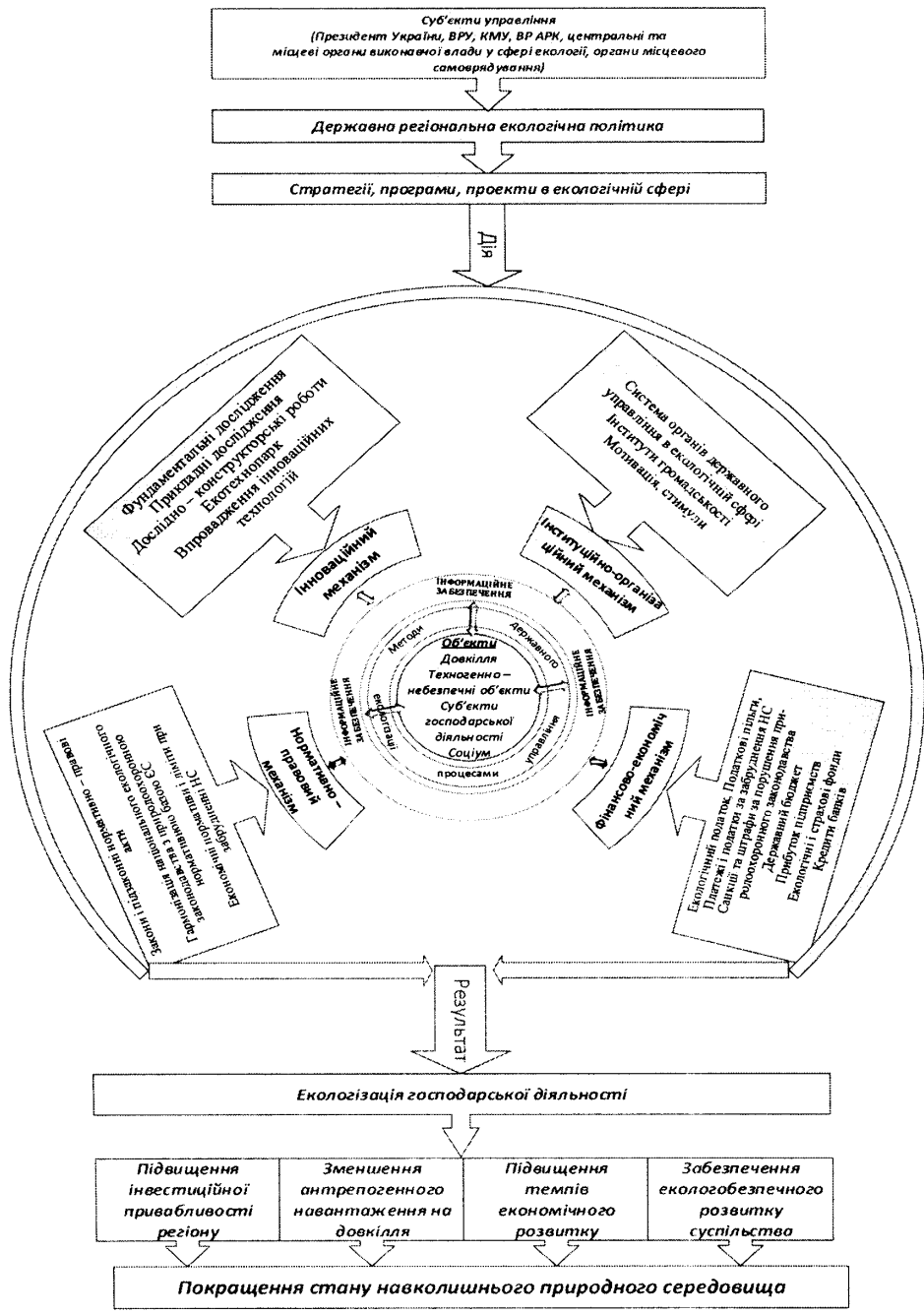

Рис. 3 – Комплексний механізм державного управління в сфері охорони навколишнього природного середовища

а саме: довкілля, техногенно-небезпечні об'єкти, суб'єкти господарської діяльності, соціум, забезпечуючи цим самим екологобезпечний сталий розвиток регіону.

Основною відмінністю вказаного механізму є акцентування на екологічну складову в інноваційному розвитку регіону, основний принцип його застосування передбачає активне використання інноваційних компонентів наукових досліджень, а також підвищення якості інформаційного, інституційного забезпечення екологічної сфери задля покращення взаємозв'язків між державою, громадськістю та суб'єктами господарювання, що дозволить підвищити ефективність державного управління у цій сфері й дасть змогу вирішити низку екологічних проблем для забезпечення сталого еколого-соціально-економічного розвитку регіону.

Використання такого механізму сприятиме підвищенню ефективності державного управління процесами екологізації в інноваційному розвитку регіону.

ВИСНОВКИ

У дисертації забезпечено виконання актуального наукового завдання – обґрунтування теоретичних засад та напрямів удосконалення механізмів державного управління у сфері екології. Узагальнення науково-методичних та практичних результатів дослідження дає підстави для формулювання таких висновків:

1. На основі аналізу зарубіжної та вітчизняної наукової літератури уточнено зміст категорії "державне управління в екологічній сфері" як "сукупності (системи) державних органів та інститутів, діяльність яких направлена на забезпечення ефективної реалізації норм та вимог чинного природоохоронного законодавства в процесі регулювання суспільних відносин, з метою досягнення гармонізації економічного, екологічного та соціально-культурного розвитку, а також збереження та відновлення національної та глобальної екосистем". Встановлено, що на сучасному етапі цивілізаційного поступу в аспекті регіонального інноваційного розвитку **важливе** значення набуває саме інноваційне екологічне управління. Наголошено на необхідності поєднання екологічних, економічних та соціальних цілей державного управління процесами екологізації в процесі реалізації концепції сталого розвитку.

2. Аргументовано, що для ефективного управління екологічною сферою необхідний постійний моніторинг стану довкілля, оцінка завданих збитків та запровадження комплексу превентивних заходів із попередження шкідливих впливів від деструктивних природних і техногенних процесів шляхом розроблення та реалізації державних та регіональних екологічних стратегій і програм. Цього можна досягнути тільки за умов належного інформаційного забезпечення. Обґрунтовано систему індикаторів для оцінки ефективності реалізації регіональних природоохоронних та державних цільових екологічних програм, яка покликана характеризувати основні результати реалізації цих програм у трьох вимірах: економічному, соціальному та екологічному.

3. Аналіз еколого-економічного стану території Івано-Франківської області дав змогу визначити найбільш небезпечні природні та техногенні фактори

екодеструктивного впливу на довкілля та дозволив зробити висновок, що розвиток екологічної ситуації в області у найближчі роки буде мати тенденцію до погіршення, що може бути зумовлене такими чинниками: збільшенням кількості працюючих на вугіллі енергоблоків на Бурштинській ТЕС, що призведе до зростання викидів забруднювальних речовин в атмосферу; забрудненням поверхневих вод зворотними водами внаслідок незадовільного технічного стану, низької ефективності та недостатньої потужності очисних споруд; розвитком водно-ерозійних процесів на орних землях внаслідок відсутності протиерозійних (грунтоводоохоронних) комплексів.

Аналіз ефективності державного управління місцевими фондами охорони навколишнього середовища дав змогу зробити висновок, що без оптимізації сучасних механізмів державного управління процесами екологізації та вдосконалення фінансування природоохоронної діяльності у процесі розвитку регіону екологічна ситуація в області у наступні роки буде погіршуватися.

4. Дослідження методичних та організаційно-управлінських підходів до формування інноваційного, технологічного та інформаційного забезпечення державної екологічної політики на регіональному рівні дало змогу визначити, що для підвищення ефективності її реалізації доцільним є посилення ролі держави у забезпеченні інноваційної діяльності екологічного спрямування суб'єктів господарювання, чого можна досягти передусім шляхом їх стимулювання до впровадження екологічно безпечних новітніх технологій. Запропоновано розвиток інфраструктурного забезпечення інноваційної екологічної політики в регіоні шляхом створення на території Івано-Франківської області екологічного технопарку, структурними елементами якого можуть стати Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Прикарпатський університет ім. В. Стефаника, бізнес-інкубатор в м. Івано-Франківську, промислові підприємства області тощо. Елементами екологічного технопарку можуть стати заводи сортування та перероблення відходів на території Івано-Франківської області. Також варто активізувати співпрацю з Організацією об'єднаних націй з промислового розвитку, зокрема шляхом участі в проєкті "Сприяння адаптації та впровадження більш чистого виробництва шляхом створення і роботи Центру більш чистого виробництва в Україні".

5. На основі аналізу інституційного забезпечення механізмів реалізації державного управління процесами екологізації зроблено висновки про необхідність удосконалення структури органів державного управління в сфері охорони навколишнього природного середовища та запропоновано повернути Державне агентство лісових ресурсів під координування Міністерства екології та природних ресурсів України, а також зосередити увагу в процесі діяльності Державного агентства екологічних інвестицій на залученні інвестицій для фінансування досліджень в сфері охорони й відновлення навколишнього природного середовища, сприянні та допомозі промисловим підприємствам у впровадженні екологобезпечних новітніх технологій тощо. Окрім того, на регіональному рівні пропонується розширення функцій Комісії обласної ради з питань екології, рекреації та туризму завданнями з управління та

контролю за використанням екологічних фондів, удосконалення ефективності діяльності громадських неурядових екологічних організацій шляхом їх більшого залучення до процесів прийняття та виконання управлінських рішень у сфері екології.

Аргументовано, що для активізації та підвищення ефективності законодавчих, правових, освітніх, виховних інститутів у екологічній сфері необхідно внести відповідні зміни до законодавчих, правових та нормативних актів, що дозволить забезпечити ефективну взаємодію влади, бізнесу та суспільства в процесі функціонування механізмів державного управління процесами екологізації.

6. Розроблено комплексний механізм державного управління процесами екологізації в інноваційному розвитку регіону, який дасть змогу досягти належного рівня екологічної безпеки регіону в контексті концепції сталого розвитку. Застосування цього механізму має здійснюватись як на регіональному, так і на загальнодержавному рівнях із відповідним інформаційним забезпеченням та використанням передових методів, технологій управління природоохороною діяльністю. Зазначено, що тільки за умови застосування всіх інститутів, механізмів та інструментів запропонованого механізму можна досягти максимального ефекту в процесі реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні. Окрім того, удосконалення системи механізму державного управління процесами екологізації дасть можливість уникнути дублювання повноважень і компетенцій відповідних управлінських органів та забезпечить дотримання екологічних пріоритетів на сучасному етапі розвитку суспільства.

СПИСОК

ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Сочавська А. Є. Екологічні проблеми регіону та роль державного управління у їх вирішенні (на прикладі Івано-Франківської області) / А. Є. Сочавська // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. — Львів, 2011. — Вип. 27. — С. 394–404.

2. Витвицький Я. С. Механізм державного управління в екологічній сфері на регіональному рівні та напрями його вдосконалення / Я. Витвицький, А. Кернична // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. — Харків, 2012. — № 2 (42). — С. 178–186. (*Особистий внесок здобувача* полягає у визначенні основних недоліків існуючого механізму державного управління в екологічній сфері та у вдосконаленні структури такого механізму на регіональному рівні).

3. Кернична А. Є. Екологічна освіта державних службовців як компонент комплексного механізму державного управління в екологічній сфері / А. Кернична // Університетські наукові записки : часопис Хмельницького університету управління та права. — Хмельницький, 2013. — № 1 (45). — С. 431–438.

4. Кернична А. Є. Державне управління в екологічній сфері в аспекті фінансування природоохоронних заходів на регіональному рівні (на прикладі Івано-Франківської області) / А. Є. Кернична // Державне управління: удосконалення та розвиток [Електронний ресурс]. — 2013. — № 9. — Режим доступу до журналу :

<http://www.dy.nayka.com.ua>

5. Кернична А. Є. Досвід зарубіжних країн щодо вдосконалення механізмів державного управління в екологічній сфері у контексті євроінтеграції / А. Є. Кернична // Інвестиції: практика та досвід. — К : ДКС Центр, 2013. — № 24. — С. 152–156.

6. Кернична А. Е. Эффективность и пути улучшения финансирования природоохранных мероприятий: региональный аспект / А. Кернична, В. Клид // Международное научное издание "Современные фундаментальные и прикладные исследования". — Кисловодск : Изд-во УЦ "МАГИСТР", 2013. — № 3 (10). — С. 97–102. (Особистий внесок здобувача полягає в аналізі витрат на охорону навколишнього природного середовища в Івано-Франківській області, визначенні недоліків існуючої системи управління фондами охорони навколишнього природного середовища на обласному рівні, а також у розробці рекомендацій щодо удосконалення управління екологічними фондами на регіональному рівні).

7. Kernyczna A. J. Doskonalenie mechanizmu zarzadzania państwem w branży ekologicznej w kontekście integracji europejskiej / A. Kernyczna // Zastosowanie idei public governance w prawie administracyjnym / redakcja naukowa Iwona Niznik-Dobosz. — Warszawa : Difin, 2014. — Czesc IV. Rozdzial 4. — S. 255–265.

8. Сочавська А. Є. Екологічне становище Івано-Франківського регіону: сучасні проблеми та майбутні перспективи / А. Є. Сочавська // Формування ринкової економіки. Спец. випуск "Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи" : зб. наук. праць. — Ч. 2. — К. : КНЕУ, 2011. — С. 650–657.

9. Сочавська А. Є. Екологізація інноваційної політики розвитку в Україні / А. Є. Сочавська // матеріали Міжнародної наук.-практ. Інтернет-конференції "Науковий потенціал 2011" / Інститут наукового прогнозування. — К., 2011. — С. 81–83.

10. Сочавська А. Є. Державне управління екологічними проблемами регіональних суспільних систем (на прикладі Івано-Франківської області) / А. Є. Сочавська // Теорія та практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем : зб. тез доповідей III Всеукр. наук.-практ. конф. (21–22 жовтня 2011 р.). — Івано-Франківськ, 2011. — С. 202–205.

11. Сочавська А. Є. Державне управління в контексті вирішення екологічних проблем (на прикладі Івано-Франківської області) / А. Сочавська // Наукові вісті : матеріали VIII Міжнародної наукової конференції "Еколого-економічні проблеми Карпатського євросередині "БЕПКЄ-2011" (24–26 травня 2011 р.). — Івано-Франківськ, 2011. — С. 60–65.

12. Кернична А. Є. Вдосконалення державного управління в екологічній сфері в контексті євроінтеграції України / А. Є. Кернична // Координати управління : зб. наук. пр. / за ред. проф. Д. Дзвінчука. — Вип. 1. — Івано-Франківськ : "Місто НВ", 2012. — С. 219–224.

13. Кернична А. Є. Деякі аспекти державного управління процесами екологізації в контексті сталого розвитку регіону / А. Є. Кернична // Економіка. Екологія. Управління : зб. наук. пр. — Ірпінь, 2012. — № 1. — С. 361–367.

14. Кернична А. Є. Пріоритети підготовки посадовців органів державного управління в екологічній сфері в контексті безперервної освіти / А. Є. Кернична // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : зб. наук. пр. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. — № 29 (42). — С. 105–108.

15. Кернична А. Є. Удосконалення організаційного забезпечення державного управління регіону в екологічній сфері в процесі євроінтеграції / А. Кернична // Координати управління : зб. наук. пр. / за ред. проф. Д. Дзвінчука. — Вип. 4. — Івано-Франківськ : "Місто НВ", 2013. — С. 153–159.

16. Кернична А. Є. Державне управління екологічною сферою як стратегічний напрям підвищення конкурентоспроможності регіону в процесі розвитку РСС / А. Кернична // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції "Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем" : зб. матеріалів. — Івано-Франківськ, 2013. — С. 29–33.

АНОТАЦІЇ

Кернична А. Є. Механізми державного управління екологічною складовою в інноваційному розвитку регіону (на прикладі Івано-Франківської області). — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 — механізми державного управління. — Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. — Івано-Франківськ, 2014.

У дисертаційній роботі досліджено особливості державного управління процесами екологізації на регіональному рівні. Уточнено поняття "державне управління в екологічній сфері", на основі якого аргументовано його зміст як чинника екологобезпечного розвитку суспільства. Визначено основну мету, завдання, принципи, методи та механізми державного управління в сфері екології. Розвинуто основні принципи та пріоритети регіональної екологічної політики з урахуванням інноваційного фактора та концепції сталого розвитку. Проведено огляд та аналіз сучасного стану навколишнього середовища на території Івано-Франківської області. Удосконалено методологічні та організаційно-управлінські підходи до формування інформаційного та інфраструктурного забезпечення екологічної політики в регіоні шляхом створення на території регіону спеціалізованого екологічного технопарку. Запропоновано вдосконалену організаційну структуру органів державного управління процесами екологізації в області. Розроблено комплексний механізм реалізації державного управління процесами екологізації на регіональному рівні.

Ключові слова: державне управління, навколишнє природне середовище, інноваційний розвиток, екодеструктивний вплив, ефективність, комплексний механізм

Кернична А. Е. Механизмы государственного управления экологической составляющей в инновационном развитии региона (на примере Ивано-Франковской области). — Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата наук государственного управления по специальности 25.00.02 — механизмы государственного управления. — Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа. — Ивано-Франковск, 2014.

В диссертационной работе исследованы особенности государственного управления процессами экологизации на региональном уровне. Уточнена дефиниция "государственное управление процессами экологизации", на основе которой определено содержание государственного управления в экологической сфере как фактора экологически безопасного развития общества. Под "государственным управлением процессами экологизации" предложено понимать совокупность деятельности государственных органов и институтов, которые способны обеспечить эффективную реализацию норм и требований действующего природоохранного законодательства в процессе регулирования общественных отношений, которое имеет три составляющие: экологоориентированное государственное строительство, формирование государственной экологической политики, комплексный механизм ее реализации, и стремится к достижению гармонизации экономического, экологического и социально-культурного развития, а также сохранения и восстановления национальной и глобальной экосистем. Обосновано, что в стратегии регионального инновационного развития важное значение приобретает инновационное экологическое управление.

Проведен обзор и анализ состояния окружающей среды на территории Ивано-Франковской области. Предложена унифицированная классификация факторов возникновения экодеструктивных воздействий на территории региона.

Усовершенствованы методические и организационно-управленческие подходы к формированию информационного и инфраструктурного обеспечения экологической политики в Ивано-Франковской области путем создания на территории региона специализированного экологического технопарка. Предложена усовершенствованная организационная структура органов государственного управления процессами экологизации как на общегосударственном уровне так и на региональном уровне. Разработан комплексный механизм реализации государственного управления процессами экологизации на региональном уровне, который представляет собой совокупность экономического, финансового, мотивационного, инновационно-технического, нормативно-правового и организационного механизмов, которые с помощью новейших методов государственного экологического управления и при надлежащем информационном обеспечении смогут обеспечить экологически безопасное устойчивое развитие региона.

Ключевые слова: государственное управление, окружающая среда, инновационное развитие, экодеструктивное влияние, эффективность, комплексный механизм.

Kernychna A. Mechanisms of public administration of the environmental component in innovative development of the region (on the example of the Ivano-Frankivsk region). — Manuscript.

The Dissertation for the Degree of the Candidate of Sciences in Public Administration for the Specialty 25.00.02 — Mechanisms of Public Administration. — Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. — Ivano-Frankivsk, 2014.

The specifics of public administration of ecologization processes at regional level are researched in dissertation work. The definition of "public management in ecological sphere" is specified, on the basis of which its content is reasoned as a factor of ecological-safe development of society. A primary purpose, tasks, principles, methods and mechanisms of public administration in the environmental sphere are developed. Basic principles and priorities of regional ecological politics are developed taking into account an innovative factor and conception of steady development. A review and analysis of the modern state of Ivano-Frankivsk region environment are conducted. The methodological and organizational-administrative approaches to the informative and infrastructural maintenance forming of ecological politics in Ivano-Frankivsk region have been improved by the creation of the specialized ecological technological park in the region. An improved organizational structure of the public administration of ecologization processes in the researched area is offered. The complex mechanism of public ecological administration implementation is developed at regional level.

Keywords: public administration, natural environment, innovative development, eco-destructive influence, efficiency, complex mechanism.